

УДК 378:004

DOI 10.18372/2786-5495.1.15780

Ляхощька Лариса Леонідівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій,
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

***Анотація.** У статті розглянуто генезис розвитку дистанційного навчання в системі післядипломної педагогічної освіти, визначені пріоритетні завдання закладів післядипломної педагогічної освіти в період розвитку цифрової економіки та суспільства.*

***Ключові слова:** дистанційне навчання, система післядипломної педагогічної освіти, відкрита освіта.*

***Annotation.** The article considers the genesis of the development of distance learning in the system of postgraduate pedagogical education, identifies the priority tasks of postgraduate pedagogical education in the period of development of the digital economy and society.*

***Keywords:** distance learning, system of postgraduate pedagogical education, open education.*

Ключовий момент розвитку системи післядипломної педагогічної освіти (ППО) – її інформатизація на основі широкого застосування в освітній діяльності сучасних інформаційних, комп'ютерних, телекомунікаційних та цифрових технологій.

Ініціатива впровадження технологій ДН у підвищення кваліфікації педагогічних працівників належить Центральному інституту післядипломної освіти. Упродовж 2000-2004 рр. в Інституті проведено низку наукових досліджень і педагогічних експериментів, в результаті яких обґрунтовано доцільність і актуальність впровадження в ППО технологій ДН, розроблені оптимальні моделі організації освітнього процесу і системи його навчально-методичного, дидактичного, комп'ютерного і телекомунікаційного забезпечення [1, с. 93–101; с. 194–240]. Досвід Центрального інституту післядипломної освіти (ЦІПО) свідчить, що заходи, навіть на етапі підготовки до впровадження дистанційного навчання в ППО (розроблення кафедрами навчально-методичних комплексів, організація корпоративної електронної пошти, створення локальної телекомунікаційної мережі, вихід в інтернет тощо), позитивно впливають на рівень та якість підвищення кваліфікації здобувачів післядипломної освіти.

Зазначимо, що система ППО з повномасштабним дистанційним навчанням значно відрізняється за рівнем і якістю навчання від традиційної. Вона набуває рис системи відкритої освіти [2]. З цієї точки зору впровадження дистанційного навчання в ППО не тільки доцільне, а й необхідне, оскільки воно виконує роль рушійної сили розвитку та модернізації.

Науковий підхід до проблеми підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних кадрів освіти за дистанційною формою навчання зумовлює доцільність її дослідження, враховуючи стан дистанційного навчання в системі освіти [3].

Таким чином, у процесі становлення та розвитку системи ППО разом із впровадженням ДН можна умовно виділити чотири етапи.

Перший етап – етап становлення ППО як системи (2000-2005 рр.).

Система ППО формувалась на базі інститутів підвищення кваліфікації вчителів «радянського періоду», які не повною мірою відповідали кардинально зміненним соціально-економічним умовам (ринок, конкуренція тощо).

На кінець 2001 року діюча в Україні системи післядипломної педагогічної освіти як комплекс закладів та установ складалась з: 24 обласних інститутів ППО, 2 – міських

(Київський міжрегіональний та Севастопольський), 1 – республіканського (Кримський республіканський ППО), 2 інститутів АПН України (Центральний інститут ППО та Донецького інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників) і 19 факультетів підвищення кваліфікації педагогічних університетів та інститутів, а також госпрозрахункових центрів підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів.

Для етапу становлення системи ППО характерні:

- невисокий науковий потенціал системи;
- відсутність в ряді закладів ППО інтернету, достатньої кількості комп'ютерів, сучасної офісної техніки тощо;
- недостатній рівень наукової та методичної роботи, видавничої діяльності та ін.

Другий етап – етап розвитку (2005-2010 рр.). На етапі розвитку зріс науковий потенціал системи ППО, кадрове забезпечення закладів післядипломної педагогічної освіти (ЗППО).

За 5 років розвитку системи ППО значно зріс її науковий потенціал, покращилось забезпечення ЗППО кадрами вищої кваліфікації.

Водночас поряд із ЗППО, які мали потужне забезпечення висококваліфікованими кадрами (2-3 інститути ППО), є ЗППО, в яких відсоток кадрів вищої кваліфікації недостатній.

Практично вирішені питання з підключення ЗППО до інтернету, із забезпеченням їх комп'ютерами і відповідним програмним забезпеченням. Усі ЗППО мають веб-сайти, але їх якість не повною мірою відповідає сучасним вимогам.

У 2008 році за ініціативи Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» в системі післядипломної педагогічної освіти був проведений конкурс на кращий сайт ЗППО, за результатами якого було визначено переможців. Сам конкурс сприяв активізації роботи над підвищенням якості, повноти, актуальності, різноманітності, педагогічної цінності інформації, яка розміщується на веб-сайтах ЗППО. У процесі розвитку системи післядипломної педагогічної освіти відбулися значні зміни в показниках і організації освітнього процесу. Окремим питанням закладів системи післядипломної педагогічної освіти, як і раніше, залишається система педагогічного контролю та оцінювання.

Третій етап – етап модернізації освітньої діяльності ЗППО (2011– 2015 рр.).

Модернізація, як відомо, – це вдосконалення, поліпшення, оновлення об'єкту, приведення його у відповідність із новими вимогами і нормами, технічними умовами, показниками якості

Модернізація системи підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів освіти на засадах сучасних технологій передбачає, насамперед, їх обґрунтований вибір [4]. Попередньо на даному етапі до таких технологій доцільно віднести:

- організацію освітнього процесу на основі модульних технологій і системи залікових одиниць (ЄКТС);
- впровадження дистанційного навчання в освітній процес;
- інформатизацію освітньої діяльності;
- інтерактивність навчальних занять.

Говорячи про дистанційне навчання та його місце в процесі інформатизації освітньої діяльності ЗППО, варто звернути увагу на основні напрями оптимізації цього процесу, якими є:

- створення оптимальних умов для забезпечення інформаційних потреб здобувачів освіти ЗППО;
- розвиток інформаційних мереж, що використовуються в ППО;
- забезпечення належної матеріально-технічної бази;
- підготовка управлінських і педагогічних кадрів до користування ІКТ-засобами отримання інформації. Ці вимоги мають базуватися на необхідності надання в процесі підвищення фахового рівня спеціалістів оптимальних можливостей для отримання якісної неперервної освіти, диференціації та індивідуалізації підготовки.

Відзначимо, що запровадження технологій ДН у підвищення кваліфікації стало каталізатором процесів інформатизації освітньої діяльності ЗППО, оскільки потребувало на всьому післядипломному педагогічному просторі України підвищення ІКТ-компетентності персоналу; підключення інститутів до інтернету, вибору платформи ДН, розроблення веб-сайтів, науково-методичного забезпечення дистанційного етапу навчання та багато іншого. Найбільш масштабна інновація сучасного періоду розвитку системи післядипломної педагогічної освіти – це перехід до змішаної (очно-дистанційної) форми підвищення кваліфікації здобувачів освіти з застосуванням різних моделей організації освітнього процесу, яку започаткував вперше Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» у 2001 році.

Ключовий момент розвитку системи ППО з 2016 р. і до нині (четвертий етап) – її цифровізація на основі широкого застосування в освітній діяльності сучасних інформаційних, комп'ютерних, телекомунікаційних та цифрових технологій. Саме трансформаційне навчання на основі цифрових технологій у системі підвищення кваліфікації має забезпечити відповідність компетентностей споживачів освітніх послуг вимогам цифрового ринку праці. Трансформація професійного розвитку фахівців з використанням цифрових технологій у відкритому університеті потребує розроблення нового наукового дослідження і визначає його наукову новизну [5, с. 21–22]. Важливими є досвід, умови і особливості реалізації варіативних моделей трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників. Досвід ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України акумулює великий академічний потенціал – високу спроможність навчати, досліджувати і розробляти, розбудовувати систему післядипломної освіти. За ініціативи ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України створено у складі Всеукраїнської громадської організації «Консорціум закладів післядипломної освіти» інноваційну модель професійного розвитку фахівців – Український відкритий університет післядипломної освіти (УВУПО), який є перспективною моделлю безперервного навчання фахівців на основі цифрових технологій, що дає можливість поєднати формальну й неформальну безперервну освіту та на добровільних договірних засадах об'єднати понад 15 закладів післядипломної освіти. Його важливою функцією є реагування на зміни суспільних і ринкових вимог до фахівців різних галузей, надання їм можливостей професійного зростання та опанування технологій професійної діяльності, актуальних для інформаційного суспільства. Український відкритий університет післядипломної освіти, створений на основі сучасних цифрових технологій як цифровий аналог закладу освіти, що забезпечує управління навчанням, інноваційний освітній контент, супровід і консультаційну підтримку учасників освітнього процесу; внутрішні (корпоративні) портали, внутрішні платформи для розміщення освітніх курсів, репозитарій наукової бібліотеки, електронні наукові ресурси університету як невід'ємну складову Електронної бібліотеки Національної академії педагогічних наук України та ін.

Зазначимо, цільовою аудиторією підвищення кваліфікації в Університеті менеджменту освіти є понад п'ять тисяч слухачів щороку з усіх областей України, зокрема, це понад 40 закладів вищої освіти, 22 регіональних заклади післядипломної педагогічної освіти, понад 90 коледжів і технікумів, більшість закладів та установ професійно-технічної освіти. Із метою наближення освітніх послуг до споживачів організовано курси підвищення кваліфікації без відриву від місця роботи у 16 регіонах України, якими охоплено щороку понад 1600 педагогічних працівників. Урізноманітнено методики і методи професійного розвитку слухачів на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсівий період. У практику післядипломної освіти органічно увійшли науково-методичні заходи з онлайн трансляцією (вебінари, майстер-класи, «толока», воркшопи, тренінги, квести, «світлове кафе» тощо). Освітня, наукова, методична діяльність у відкритому університеті здійснюється віртуальними кафедрами, які об'єднують ресурси партнерів для забезпечення освітніх потреб споживачів освітніх послуг.

Ключовими чинниками науково-методичного супроводу професійного розвитку фахівців, які зумовлюють високі результати освітнього процесу, є наступні: широке інформування та цілеспрямована робота із цільовими аудиторіями потенційних слухачів; чіткий облік замовлень, електронна реєстрація слухачів та пропедевтична робота з ними щодо змісту підвищення кваліфікації; змістове наповнення і відповідність освітньо-професійних програм, навчальних планів, робочих навчальних планів; пропозиція значної кількості спецкурсів за вибором; мережева взаємодія зі слухачами в міжкурсовий період; застосування інтерактивних та цифрових технологій підвищення кваліфікації; стимулювання слухачів до професійного зростання; наявність вимог до систем внутрішнього забезпечення якості професійного вдосконалення педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників освіти.

Таким чином, пріоритетним завданням ЗППО, як закладів освіти дорослих є формування інноваційного середовища підготовки, професійного й особистісного розвитку фахівців у системі формальної, неформальної й інформальної освіти завдяки модернізації форм і змісту їхнього навчально-методичного й наукового супроводу, системи мотивації особистісного і професійного розвитку фахівців, активного використання можливостей відкритої післядипломної освіти.

Список використаних джерел

1. Ляхоцька Л., Олійник В., Гравіт В. Дистанційне навчання в післядипломній освіті / Сучасний стан і світові тенденції розвитку дистанційної освіти (Інформаційно-аналітичні матеріали); за заг.ред. П.М.Таланчука. К.: Університет «Україна», 2010. 470 с
2. Олійник В. В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта: нові моделі та форми професійного розвитку / Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози: колективна монографія [за ред. А. Василюк, А. Стоговського]. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. С.93–108.
3. Ляхоцька Л. Бібліографічний покажчик «Дистанційне навчання в Університеті менеджменту освіти» URL: <https://sites.google.com/site/openeducationppo/biblioteka>
4. Ляхоцька Л. Модернізація освітньої діяльності у ВНЗ ППО на основі очно-дистанційної форми навчання та кредитно-модульної організації навчального процесу / Науково-методичні основи модернізації освітньої діяльності вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти на засадах сучасних технологій: зб. наук. пр.; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. К., 2014. С.82 – 99.
5. Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди: наук.-практ. конф. з міжнар. участю: матеріали конф. / наук. ред. О.М. Спірін, О.А. Остряньська. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 279 с.